

ГАЛИЧ ПІД КОРОЛІВСЬКОЮ КОРОНОЮ

До 800-ліття від часу заснування Галицького королівства, яке відзначаємо цього року, доктор історичних наук, професор, академік, засновник та завідувач кафедри українознавства та Інституту Східної Європи університету «Львівський Ставропігійон» Віктор Ідзьо приурочив своє історичне дослідження «Галицьке королівство: найвище державне сходження Карпато-Дністровської цивілізації». Монографія недавно малим накладом вийшла в Івано-Франківському видавництві «Сімик». В ній дослідник відтворив історію середньовічної євроінтеграції українських земель — вхоронення Русі-України в Союз католицьких держав Європи на чолі з Папою Римським Іннокентієм III. Пропонуємо увазі наших читачів найважливіші витяги з цієї праці.

Віктор Ідзьо

«Romanus rex Ruthenorum»

Перша спроба коронувати галицького правителя припадає ще на початок XIII ст. Про це повідомив французький хроніст середини XIII ст. Альберік з монастиря Труа Фонтен. Він зокрема писав, що великий князь Роман, незважаючи на те, що 1204 р. був коронований Папою Римським Іннокентієм III, в подальшому не підтримав Папського понтифіка і 1205 року навіть напав на надійного союзника Папи — польського князя Лешка.

Тоді в Західній Європі спалахнула війна за імператорську корону священної Римської імперії. У Німеччині в боротьбу за неї вступили два великі угруповання. Їх очолювали Філіп Швабський із династії Гогенштауфенів — син імператора Фрідріха I Барбаросси, що опирався на східнонімецьких графів і баронів, і його противник — Оттон IV, син герцога Баварського Генріха Лева і племінник англійського короля Річарда Левове Серце, якому допомагали німецькі магнати Нижнього Райну і Вестфалії. Його підтримував Папа Римський Іннокентій III.

1204 року Папа Римський Іннокентій III, знаючи, що великий князь Русі-України Роман Мстиславович планує вступити у війну на боці Філіпа Швабського, почав з ним активні переговори, намагаючись повернути до своєї коаліції. Папа вирядив до нього своїх послів, які наполегливо переконували князя прийняти королівський титул і католицтво, натомість йому обіцяли союз з Оттоном і Римською Церквою та різні політичні вигоди від Союзу католицьких держав (далі — СКД).

З цього приводу галицький дослідник XIX ст. Д. Зубрицький вважав, що вступ великого князя Русі-України Романа, про військові перемоги якого добре знали в Європі, у війну на боці Філіпа Швабського налякав Папу Римського Іннокентія III, який вжив усіх заходів, щоби відвернути Галицько-Волинську державу від вступу в цю війну.

Обставини ці дуже важливі, адже ні один із володарів — ні з північних країн, ні князі польські — до того не удостоювалися від Папи Римського такої честі, як галицько-волинський князь Роман.

Та Роман Мстиславович, знаючи політику Папи Римського Іннокентія III у питаннях імператорського престолу в Німецькій імперії та щодо Візантії, в т. ч. стосовно поваленого хрестоносцями свого тестя — константинопольського імператора Олексія III Ангела, вирішив підтримати в європейській війні претендента на імператорський престол від коаліції Гібелінів, яку очолював Філіп Швабський. Причому навіть пропозиція коронації не вплинула на вибір Романом союзника.

Французький хроніст XIII ст., засвідчуючи факт коронації Папою Римським Іннокентієм III Романа на короля Русі, писав: «Король Русі по імені Роман, вийшовши за межі своїх кордонів, намагався пройти через Польщу в Саксонію на з'єднання з Філіпом Швабським». Характерно, що в Синодику монастиря бернардинів Св. Петра в Ерфурті теж є запис про те, що Роман є королем Русі: «Romanus rex Ruthenorum dedit nobil marcas».

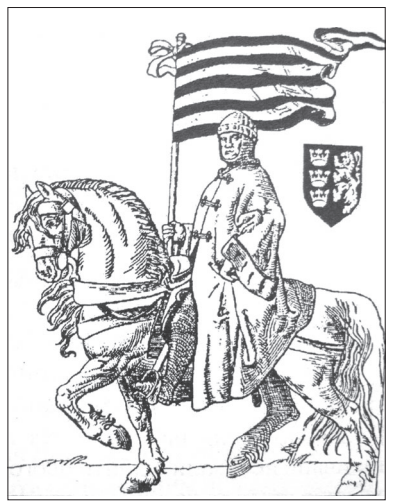
Несподівана загибель у 1205 р. володаря Русі-України великого Романа під час військового походу на захід і малолітність його спадкоємців спричинили феодалну війну в Русі-Україні. Династія чернігівських князів Ігоревичів, яка претендувала на правління в Галицькому князівстві, влаштувала міжусобицю, показала себе нікчемними правителями, і це дозволило угорському королю Андрію II через посередництво галицьких бояр активно втрутитися в галицькі справи.

Угорсько-польський інструментарій Папи

У цей час на галицьких землях, як зазначено в Галицько-Волинському літописі, «були беззаконня і галицькі повстання». Джерела з Секретного Ватиканського архіву засвідчують, що Папа Іннокентій III знав про стан політичних справ у Галичині все, тому посольство кардинала Григорія, яке виїхало з Риму в жовтні 1207 року і прибуло в Угорщину на початку 1208 року,

ПЕЧАТКИ БОЯР ГАЛИЦЬКОГО КНЯЗІВСТВА З ГЕРБОМ — ГАЛКОЮ

ГАЛИЦЬКИЙ БОЯРИН

мало завдання: спонукати більш рішуче діяти угорську Церкву, угорського короля Андрія II в плані утворення релігійної унії та політичної організації Галицького королівства.

Знаючи про унійні плани Папи Римського, угорський король Андрій II вирішив використати Папський політичний та унійно-християнський проект утворення Галицького королівства в інтересах свого королівського дому. Про серйозність намірів Папи Андрій II судив із високого рівня римського посольства, яке прибуло в Угорщину

в 1207 році. Легат, кардинал-пресвітер Григорій, що прибув із Риму до Угорщини, був одним із найвизначніших людей з оточення Папи Римського Іннокентія III, його особистим дорадником. Як видно з джерел Секретного Ватиканського архіву, з 1202 по 1207 роки його підпис був на 19-ти буллах Папи Іннокентія III. В одному з таємних листів римський первіерарх зокрема доручав кардиналові Григорію «реформувати угорську Церкву та підготувати в Рутенії (Галичині. — **Ред.**) справу релігійної унії».

7 жовтня 1207 року Папа Іннокентій III написав два листи — один із них до Русі, адресований архієпископам, єпископам та до загалу. Це другий відомий оригінальний лист Папи Римського Іннокентія III, адресований Русі-Україні, який зберігся до нашого часу. У ньому Папа вимагає від галичан визнання апостольської віри.

Після наказу Папи Римського Іннокентія III угорський король Андрій II військовим походом воєводи Бенедикта в 1208-1209 роках розпочав свою політичну та релігійну експансію на Галичину.

Історично процес утворення Галицького королівства пов'язаний з вокняжінням галицького боярина Володислава Кормильчича з волі угорського короля Андрія II. Але до 1213 року Володислав настільки укріпився в Галичині, що зміг відбити напад не тільки руських князів, а й могутнього краківського князя Лешка, який виступив проти нього.

Зміцнення позиції боярина Володислава в Галичині стривожило краківського князя Лешка і він заповзвася усунути боярське правління в Галичині. А вже до цього напрошувалася паралель: жителі Кракова, згідно з польськими джерелами, повставали проти свого князя, який був властолюбивим, свавільним і не рахувався з голосом громади. Як стверджує галицько-волинський літописець, «не змігши прийняти Галича, князь Лешко краківський звертається у листі до угорського короля Андрія: «Не гоже боярину князювати в Галичі. Та візьми-но дочку мою за сина свого Коломана і посади їх в Галичі». Лешку довелося довго переконувати угорського короля Андрія II погодитися на «зхувалий перед усіма князями Русі» вчинок, внаслідок якого великий боярин Володислав Кормильчич буде усунений від влади в Галичині, а син угорського короля Коломан стане першим галицьким королем.

Формально обидва володарі забезпечили підтримку Романовичам, які зайняли місто Володимир як компенсацію за Галичину, з якої з волі Папи утворювалося Галицьке королівство, а Перемишльська земля відходила до великого Краківського князівства. Таким чином, на Спішській нараді 1214 року (нині — Словачина) краківський князь Лешко I Білий уклав угоду з угорським королем Андрієм II, за якою в Галичині мали створити державу західноєвропейського типу — Галицьке королівство і з волі Папи Римського Іннокентія III вона мала входити до складу СКД. За цією ж угодою Лешко I забирає собі частину прикордонних руських (давньоукраїнських) земель з центрами в Перемишлі і Любачеві, а трирічну польську княжну Соломею було обвінчано з п'ятирічним угорським королем Коломаном.

Спішський договір діяв, однак, недовго, і угорський король Андрій II за намовою галицьких бояр наприкінці 1214 року відібрав у краківського князя Лешка західну Галичину з її головними містами Перемишлем і Любаче-

вим, від яких в подальшому князь Лешко офіційно відмовився на користь свого зятя — галицького короля Коломана та задля ідеї цілісності утвореного Папою Римським Іннокентієм III Галицького королівства...

Боярська демократія

Порада краківського князя Лешка посадити принца Коломана на галицький трон сподобалася угорському королеві Андрію II, і він взявся впроваджувати в життя військово-політичний союз Угорщини і Польщі та організувати швидкий військовий похід на Галич. Боярин Володислав Кормильчич зі своїми прихильниками не зміг дати відсіч угорсько-польській коаліції, оскільки значна частина галицьких бояр підтримала угорсько-польський проект і навіть брала активну участь у нараді в місті Спіші 1214 року.

Історичні факти вказують на те, що галицька аристократія в XIII ст. була могутньою силою, яка взяла на себе всю відповідальність за формування власної держави західноєвропейського типу.

Галицька боярська рада, уміючи політично маневрувати, упродовж століть фактично була найвищим політичним органом Галичини і залишалася постійно при владі. Це власне вона у Спіші теж ухвалювала рішення про утворення Галицького королівства.

Як висловився визнаний дослідник, доктор історичних наук, академік В. Грабовецький, «галицькі бояри — це багаточисленні стародавні князьки, що володіли слов'янськими округами Карпато-Дністровської цивілізації до злучення в єдине в VI-X ст. Хорватське

УСПЕНСЬКИЙ СОБОР У ГАЛИЧІ, В ЯКОМУ 7 СІЧНЯ 1215 РОКУ БУЛО КОРОНОВАНО КНЯЗЯ КОЛОМАНА НА КОРОЛЯ ГАЛИЧИНИ

князівство, в XI ст. — Галицьке князівство, в XIII ст. — Галицьке королівство, в якому роль великого князя, а згодом — короля, була дуже незначна, що давало право всім цим князьям-боярам фактично залишатись незалежними володарями від великокнязівської, з XIII ст. королівської влади».

Усі галицькі князі, окрім Ігоревичів, незважаючи на інтриги бояр, відповідали їм милостями, роздачу сіл, міст, угідь і цим досягали на якийсь час мирного співіснування з боярами. Великі галицькі бояри, такі як Судислав, Доброслав, Гліб Зеремійович, Володислав Комильчич, Жирослав та інші, яких угорські хроніки титулювали «princes», «barones», а польські — «magnates regni», мали свої лицарські полки і мало чим відрізнялися від угорських графів та баронів чи польських магнатів.

Тож 1214 року галицькі бояри дали згоду на утворення в себе за угорським політичним, законодавчим та культурно-релігійним зразком Галицького королівства з угорським принцом на чолі, який 1215 року з волі Папи Римського Іннокентія III став галицьким королем і виразником релігійної унії Галицької Церкви з Римською за умови збереження грецького обряду.

Коронація галицького короля

Отож протекторат над Галичиною і Волинню встановили 1214 року

ГЕРБ ГАЛИЦЬКОГО КОРОЛІВСТВА

угорський король Андрій II та краківський князь Лешко Білий, причому Андрій II почав офіційно титулувати себе як «Galiciae Lodomeriae rex».

За домінуючу участь у проекті утворення Галицького королівства угорський король Андрій II пішов на низку безпрецедентних поступок для Папи Римського Іннокентія III: зобов'язувався брати участь у хрестовому поході на Єрусалим у час, коли в Угорському королівстві відбувся ряд заколотів і зрад; залишав управителем Угорського королівства духовну особу — естергомського архієпископа Йоана та зобов'язувався здійснити злучення Галицької Церкви з Римською.

Стосовно утворення Галицького королівства та унії Церков угорський король Андрій II написав Папі Іннокентію III: «Отже, випадає знати Вашій Святості, що князі і народ Галичини, підлегли нашій владі, покорились присили утворити Галицьке королів-

ство, а нашого сина Коломана, на короля собі. Галичани мають намір на подальше майбутнє перебувати в єдності і послушчю з святою Римською церквою... Для виконання всього цього, а тобто утворення Галицького королівства, коронування Коломана на короля Галичини, [треба] прислати Вам особливого легата.

Просимо, отже, Вашу Святість доручити достойному у Христі отцю нашому Йоану, естергомському архієпископу, щоби він силою апостольської влади створив Галицьке королівство, згаданого нашого сина Коломана помазав їм на галицького короля і взяв з нього присягу, що він буде вірний святі Римській церкві».

Отож принц Коломан за згодою галицьких бояр та народу 1214 року став князем Галичини. Коли його правління в Галичі змінилось, Папа Римський Іннокентій III погодився на Різдво Христове 1215 року утворити з Галицького князівства Галицьке королівство і помазати Коломана на першого галицького короля. Як зазначає угорський літопис, «Естергомський архієпископ Йоан іменем Папи Римського Іннокентія III на Різдво Христове 1215 року дав згоду на утворення Галицького королівства і коронацію галицького князя Коломана в кафедральному Успенському соборі Галича на короля Галичини».

(ПРОДОВЖЕННЯ у четвер, 19 листопада)